

strašna pomisao

moma dimić

Ushićenja, ah tog pustog zanosa i divljenja u životu nikada mi nije nedostajalo, ali sam u najcrnjem svom razočaranju krenuo da prekinem i okončam jednom za svagda ovaj život. Snaga života, nagon za samoodržanjem jedinke je neizmerna, toliko jak kao kad vetar, orkan, ciklon duva i hoće da nam istragne kišobran iz ruke! Odluka moja bila je sažeta, jeziva, grozna i jezgrovita — kad već ne mogu dostojno živeti, mogu bar dostojno završiti svoj život, prekinuti ga, skrhati pred svima i tako optužiti sve idiote na najstrašniji mogući način za moje uništenje (jer, ipak, smrt govori o vrednosti čoveka)!

Bilo mi je jedva dvadeset i pet godina kad je ta kobna misao najednom šibnula u moju glavu i bacila me u najneumitniji zagrljaj smrti. U to vreme umiru pravi pesnici. A pesnik još nisam ni bio, samo sam napamet znao Njegoša, Branko Radičevića i Getea (o zalasku sunca). Njihove sam stihove duboko u srcu primao kao svoje, recitovao ih za sebe u poljima i šumama, pa i drugim ljudima, kao svoje. Na kraju krajeva, nije ni bilo važno čiji su, samo kad su tu; a pošto već nisu imali drugog telesnog lika, ja sam im radosno pozajmljivao svoj, kao njihov univerzalni dvojni. Pretužni i duboko tragični, ti stihovi behu jedina uteha u mom teškom slučaju.

Sad sam već znao da se moja smrt neizostavno mora dogoditi u toj hiljadu devet stotina pedeset i šestoj godini. To se ubrzo računalo po selima i prelama; čak sam s onim najnepoverljivijim seljacima sklopio i opkladni ugovor u opštini. Na to je moj brat Miloš rekao samo: »Svejedno mi je ako odmah umre!« U selu je učiteljka pripremala veselu priredbu kojom je htela iz pasivizacije da otrgne omladinu. Odmah sam se prijavio da učestvujem i ja sa svojom poemom *Kad saznadoh za svoju smrt*, autobiografsko-oprošajnog karaktera, da bih ispitao kako će to zaista moja smrt odjeknuti u srcima tih bezdužnih mojih zemljaka. Učiteljica Aleksandra se samo zarumeni. Upita kakva je to poema. Rekoh: »To je lična i porodična tragedija«. Ona reče da toga nema kod nas u socijalizmu, da smo mi to rešili... Odbijala je moje učešće, govoreći da je za to potrebno odobrenje komiteta i unutrašnjeg odseka. »O glupi ljudi«, odgovorih, »gde umetnici, pesnici, traže kontrolu od organa šta će pevati!« I kad se završi sa skečevima, bez odobrenja skočih na binu da odrecitujem svoju poemu u Brankovom, Njegoševom i jaksčićevskom stilu, napisanu tih dana na dvanaest velikih listova. U ogromnom zanosu izgovorih poslednje reči i, poput Molijera u glavnoj ulozi svog dela, pao sam na pozornici, u otvor za šaptača, kao u svoju imaginarnu grobnicu što me je čekala. Reske, zvonke reče odzvanjale su od zidova Doma kulture, a osećajni u masi plakali, dok su me drugi ismejivali. Nekolicina priskoči da pomogne da ustanem, odnosno zavrivajući da nisam izdahnuo. Zavesa je navučena. Nekoliko ruku je otrešalo s mene prašinu dok sam silazio s bine. Napolju, ispred doma, cko mene se stvori živi zid, uglavnom poznanih koji su mi srdačno čestitali. Poneka starija žena brisala je maramicom suze, a devojkje su se smejušile. Studenti su se in-

teresovali čija je to pesma. Kad sam im rekao da je moja, s manjom kombinacijom pozajmljenih stihova, s divljenjem nastaviše da me grle i zovu na čast. Od tog dana su svi znali, ne samo u selu i okolini, već i u celom sreću, za moje otkriće sopstvene smrti.

Iz žalosti za samim sobom, odmah sam pustio da mi narastu brada i kosa. Moja bujna brada izazvala je toliku senzaciju kao da sam nakupio na bunjištu nešto pa nalepio, a ne da to raste na svakoj živoj individi. Gde god bih se pojavio, na pijaci, pred opštinom, u kafani, skupljale su se mase ljudi oko mene. Milicionari su već opominjali da to stvara nered. S petospratne zgrade, i drugih, virili su službenici i krstili se. Neki su vikali za mnom: »Ej, ludače jedan, obrij se!«, drugi: »Ne dao mi bog da se sretnem s ovakvim u noć!« Na vašarima su za mnom životinjski urlicali, zavijali ili zviždali. Bliski poznanici na najzakulisnije načine izbegavali su susret sa mnom, izolovali se od mene kao društvenog otpatka, a rođaci, sestre, zetovi otkazivali mi gostoprimstvo s najsurovijom drskošću. Đaci, nagovoreni od učiteljice, dovikivali bi mi: »Hej, ludače... kad ćeš u ludnicu?...« Zatim bi groktali insecinirajući moj pogreb. Samo bi poneko, ko je dublje, inteligentnije shvatao moje reči, kazao: »Pametniji je on od svih nas!« Neki okoreli, reakcionarni element, ili šikanirani, razočarani komunisti prišao bi mi i krišom od organa pomilovao mi bradu, govoreći: »Znaš zašto te volim sine, brate Srbije!« Tog bih odmah presekao: »Znam, ali ja nisam ono što ti voliš i misliš da sam...«

»Uh, kakav um, nerve, imaš kad tako spokojno podnosiš smrt! Ja bih sve lomio ispred sebe«, reklo mi je mnoštvo njih u diskusiji. Ali ja sam znao da sam, eto, počastvovan od prirode što sam za tu njenu kobnu odluku doznao, pa sam ćutke, i sa zahvalnošću čak, to primao. Trebalo je zaista otkriti smrt, pričači joj se, pa da moja ličnost dobije humanizovanu vrednost i da se u njoj izrazi jezgrovito i celovito, jer u toj želji za životom, slobodom, čovek se plaši nepostojeće sudbine, sreće života, ljudi, svega, a i tumarajući po mraku života često ne zna kuda bi. S ove, najveće osmatračnice, na koju sam se uspeo iznad svih i smrti same, posmatrao sam mase toga sveta kako gamižu u želji da jedno drugo prožderu, da bi zauzeli samo veći prostor.

Kroz glavu su mi vrvele i uzavirale visoke doktrine i optimističke teorije velikih ljudi, koji odlučuju (Darvinova doktrina, Marksova, medicinska, Ajnštajnova), i odista bilo mi je teško da ih izneverim. Ali to su bile samo puke doktrine, govorio sam sebi, saktane u stranicama knjiga, koje su izbacili iz svog bogatog duha veliki ljudi, vodiči ljudi sveta, geniji duha, no oni nisu bili u ovakvom materijalnom stanju kao ja. Od svih tih tekstova doktrina ne može se živeti, materijalno hraniti, a ja nisam u moći da preinačim organizam i da zatvorim ta zgrapna vrata želudca. I tako sam razmišljao o tim poslednjim trenucima moga života, kako ću najlakše da učinim kraj sebi. Davljenje je poteško i može duže trajati zbog širine mog organizma, a pokraj toga, može me voda odneti i za to neće niko saznati, a baš moja tragična smrt treba da se sazna i opomene ljude, isključivo odgovorne, da bi sprečavali te jezive ishode. Nisam hteo, takođe, ni gladovanjem mrcvaroški iščekivati. Razmišljajući tako, palo mi je na um da odem u Beograd, na najveću zgradu, palatu »Albanija«, i s njenog trinaestog sprata skočim (gde će biti sigurna smrt i gde će, tu u centru grada, svet videti, a organi takođe naći moje pismo poslesmrtno, u tašni i u ruci, tragičnu poemu, iz čega će uvideti šta je bio uzrok kako ne bi ostali u zabludi da sam bio manijak!).

Seo sam na voz i stigao kasno uveče u prestonicu. Otišao sam u radničko prihvatilište da tamo dočekam jutro. Legao sam dockan, jer sam se zadržao u društvu koje me toliko vremena nije videlo i želelo da što duže razgovara sa mnom. Bilo je sve na izgled tiho kada sam legao u sobi u kojoj je spavalo još petnaestak duša. Smatrajući da nisu ljudi tako pokvareni, skinuvši odelo stavio sam ga na sto pokraj kreveta. Pretstavljajući ipak kako može da se dogodi da neko iz sobe ustane i ukrade novac i ostale stvari iz džepova, ja sam to sve uzeo i stavio pod glavu. Ujutru rano vikale su sobarice da se ustaje, jer je bio takav red. Kada sam ustao i pogledao da nema odelo, mislio sam da ga je ona sobarica ostavila negde, pa sam ga od nje zatražio. Ona je rekla: »Ako odelo niste stavili pod glavu, onda vam je ukradeno, jer se to ovde često dešava; ovde noćivaju ljudi najpokvareniji!« Nekoliko dana proveo sam bez odeće u toj hladnoj sobi, u krevetu prljave posteljine i hvatao vaške koje mile uza me te ih ubijah. Napolju pada sneg s košavom. Srećom sam imao Balzakovu knjigu *Golicave priče*, koje su me razveselile, inače bih u tom kazamatu izludeo. Gotovo samo u pidžami odlazio sam na ručak u restoran ove kuće i svi su me gledali. U prostoriji bez dovoljno prozora, sem jednog, za stolovima bez čaršava, sede ljudi i žene, svi u najmizernijoj odeći, neobrijani, zarasli u kosu i žutih očiju. Sede i bacaju šibicu, svadaju se. Peč u uglu je opkoljena uvek istom družinom preprodavaca bioskopskih karata, mundaroša ogrezlih u nerad, tšo jedva čekaju novu žrtvu. Kad sam prvi put pokušao da pridem peći i ogrejem se, ustaje jedan Ciga odvratnog lika i kaže: »Ako ćeš da platiš, ustupiću ti mesto da se ogreješ, inače ne!« Gledam ga i pitam zar se ovde i grejanje plaća. On odgovori: »Ovde se i životom plaća!«

Upravnik je znao da je dužan izvršiti naknadu, pa je sad gledao na svaki način da me izbaci iz prenoćišta kako bi izbegao obavezu. Složno s vratarem izjavio je kako sam ja odelo probacio kroz prozor nekom koga sam dole postavio da čeka, kako bih time dobio drugo, bolje odelo. Kao dokaz za to bilo im je što sam novac i ostalo zadržao. Bio sam spreman i fizički da ga opomenem da prestane s uvredama. On je potegao pištolj na mene i rekao da se odmah pokupim i napustim kuću. Da ne bih bio premlaćen, od ovog drskog, gestapovskog tipa, onako go, u čarapama, izašao sam na snežnu ulicu i otišao do prvog Crvenog krsta, gde su mi skrpili nekakvo dotrajalo odelo (srećom, meni odeća nikada nije ni bila neko merilo ljudske vrednosti)!

Sve se primicalo fatalnom završetku, u mračni ponor-grob. Ogledalo mi je služilo kao rendgenska ploča pred koju sam stajao svaki dan. Od nekada krupnih pesničkih očiju s naročitim svetlošću što je osvajala sve s kojima sam bio u dodiru, utanjale su samo modre kesice ispod očnih lukova. Vrh nosa je sve hladniji i hladniji i sužava se, kao i uši... Nekad snažni, kovački mišići, sad su se sušili i prilepljivali uz skelet. U gnjilim plućima čeprkao je rak kao živa košijja noga. Nepoželjan u porodici, gde mi samo zalogaje broje, odbačen od nasledstva, radničke invalide i svih ostalih prava, kao avet lutao sam besciljno gradom u sukne-nim ritama, masne šajkače na glavi i razvaljenih cokula kroz koje su provirivali prsti, razmišljajući kako sam sistematski uništen. Tako sam skitnički, neobrijan, prolazio kroz taj bučni velegradski metež u kojem nema više onog finog osećanja, gde su ljudi postali kao zidovi tog drevnog grada... Zurio sam kroz toplu izmaglicu što se rasplinjavala u prilike koje su me na svakom mestu mimoišle i ne primećujući me. »E, jadni ljudi!«, mislio sam svejednako, »ne znate da ste i sami pri smrti! Jedan za drugim ćemo u zemlju!«

Kupio sam najveći koverat od trideset sa dvadeset i u stanu kolege, rezervnog oficira, adresirao ga (zbog vlastitog spokojstva u

grobu) na najvišu moguću instancu, Predsedniku Republike. Napunio sam ga punog dugim, mekovanim pismom (u kojem sam saopštio svoju strašnu odluku), dokumentima, negativnim rešenjima, i poneo ga na poštu. U pošti razmišljam nad još nezatvorenim pismom, a onda dodajem tu i moju oproštajnu poemu kako bih pokazao da se u meni, pored svega ostalog, krije i prirodno rođeni pesnik. Predadoh to i uzeh revers od službenice koja primi poruku i čudno me gleda dugo. Izlazeći iz pošte, pred samim ulazom, sretoh oca moga druga koji je ilegalno prebegao u Italiju. Njegov otac je imao svoje konje kojima je kočijašio i tu dognao neku robu za pošiljku. Pozdravismo se i on me pozva da sutradan dođem kod njega na ručak i primim pismo koje mi je poslao njegov sin iz Italije. Otišao sam više radi pisma, jer me je zanimalo kako se on tamo snašao. Pisao mi je: »Dragi moj Babi, ti dobro znaš koliko sam te voleo oduvek, cenio kao brata, jer drugog nisam imao. I dan-danas sam isti onaj i uvek mislim na tebe i tvoje ogromne muke. Hteo bih da ti nekako pomognem i to sam uvek činio u granicama svojih mogućnosti. Koliko sam te samo puta zvao da pođeš sa mnom — ti to nisi nikada hteo! Ostao si zatucan, tvrdoglav. Ti veruješ da će ti se tamo pomoći, i to mnogo veruješ. Ja sam ti govorio da neće nikada i verujem da mi do danas nije to učinjeno, nego se onako isto prosjački potucaš, mučiš. Dosta si naivan, ali plemenit, zbog čega sam te neizmerno voleo. Ja sam se dobro uštimovao. Zaradio sam dovoljno i sada krećem za Australiju kod Bore, pa ako hoćeš doći i ti kod mene. Novac nabavi dovede, a dalje ću, ako nemaš, dati ja. Ja i ti smo se toliko saživali da bez tebe osećam tešku nelagodnost. Veruj mi da sam spreman, ako hoćeš sigurno, da dođem po tebe. Tvoje prisustvo uza me značilo bi mi kao da su tu svi moji, pa i zemlja cela. Odgovori mi što pre, molim te, jer čekam na tvoj odgovor i do njega neću krenuti na daleki put, opet u novi, nepoznati svet. Ovdje je sve drugačije nego tamo. Zeleo bih da sve ovo vidiš. Kako li si ti, jes li se izleo? Primi mnogo i mnogo pozdrava od tvog kolege Dragog, koji te bezgranično voli!«

Čitao sam ovo potresno pismo moga druga s kojim sam zajedničke dane provodio u velikom prijateljstvu, koje je bilo preraslo u bratstvo. Zajedno smo zanat isti učili bili, zajedno smo spavali izvesno vreme išli u šetnju peške i motorom, kao i u ribolov na Dunjav. On je voleo jednu ženu koja je bila invalid u noge. Kada je ranije išao u Italiju, ona mu je pisala da će izvršiti samoubistvo ako se on ne vrati. Ne znajući za ženu lukavost, on je došao, ali ona ga je prijavila organima javne bezbednosti, koji su ga lišili slobode i držali u zatvorima pune dve godine, kada je izvršio opravku nekog kamiona i tako amnestiran. Čim je izašao, on se zgrozio na svoju negda obožavanu ljubavnicu i krenuo je opet sam bez ikog u svet da se više ni zbog koga ne vrati. Odgovorio sam mu odmah i poslednji put: »Dragi moj Dragi! Čak i kad bih postao najbogatiji, ja bih to sve doneo u svoju zemlju. Odgovaram na tvoje pismo odmah, kako te ono ne bi sputavalo i zadržavalo na tvom putu koji si izabrao, jer svojim postojanjem ni sam nikome nikada ograničio slobodu, a to ni najmanje neću tebi, iskrenom drugu. O, koliko sam ti zahvalan na ovolikoj, bratskoj pažnji, ali, na žalost, ne mogu ti ispuniti tvoje iskrene želje. Iako se obistinilo ono tvoje, te mi se zbog mog specifičnog slučaja ni do danas nije rešilo ništa i nigde, te sam u najtežem materijalnom položaju, ipak ne mogu ostaviti svoju zemlju, mada sam u njoj sistematski uništen. Ima nešto više što ne vezuje za svoju otadžbinu, a to je veliko filozofsko-pešničko osećanje kojega si ti lišen. Ti ćeš postati možda vrlo bogat u tom kapitalističkom svetu, ali ne i savršeno, veliki čovek, jer bogatstvo ne čini ljude velikim i plemenitim, no suprotno tome. Ja ne bih mogao živeti u tom groznom kapitalističkom svetu, jer sam već žrtva tru-

lih ostataka u našoj zemlji. Ne nalazim ushićenje i zadovoljstvo u ličnoj sreći, već samo u opštoj, jer puniti samo svoj želudac je životinjski život, a ja tražim ljudski. Moj revolucionarni duh ne bi mogao mirovati u toj hladnoj sredini gde su buržuji i potlačeni, ugnječeni, pritisnuti, pa bih zbog toga i bio proganjen. Za mene život u sredini gde nema socijalne jednakosti, pa čak ni borbe za to, bio bi život nepodnošljiv. Ja volim da se on kreće samo u ljudskom progresu!

Davno je još neko rekao iz one stare filozofske kuće: »Meni je draga ona domovina gde mi je najlepší život!« To je stara ne patriotska. Zbog toga su mnogi odlazili i bogatili jedan kraj sveta, a drugi (jož ikog i ti bežiš) zapostavljali. A ja sam, eto, prožet patriotstvom i suprotno tome mislim da treba obogaćivati svoje tle, svoju domovinu, svom umnom i fizičkom snagom, krvlju i kostima. Ti ćeš reći da sam ona ista budala i znaj da jesam. Ja volim svoju rodnu grudu, pa iako sam u najvećoj materijalnoj bedi, ali sam zato u najvećem duhovnom bogatstvu. Čak i da pustinjački jedem korenje, ostaću ovdje u svojoj domovini da mrem, samo ne prirodno. Učiniću kraj lišavanjem sebe za neki dan. Verujem da će i moja smrt uroditi plodom za buduće pokoljenje... Znaš da sam sagoreo u plamenu te borbe. Krvopijci mi je ispio i poslednju kap snage života onaj kapitalistički idiot, ti znaš dok smo se školovali i zanat izučavali, i taj svet, u kojem su takvi, duboko u duši prezirem i u grobu ću prezirati. Tamo vlada niže društveno uređenje. Ovdje je ipak više, koje svi mi treba još daleko više da uzvisujemo, kako bi postalo idealno. Teška je to borba u kojoj svaki pojedinac treba i mora nositi jedan deo toga, jer svaki čovek je deo zemlje, zajednice, pa čak i sveta. A ti si to izbegao. Za mene je čitav svet jedna porodica, a najmiliji onaj deo gde je socijalizam barem u perspektivi. Zbogom, moj najmiliji druže, nikada se više nećemo videti.«

Oprostih se zauvek s ocem i majkom tog mog prijatelja. Tu je i njegova sestra koja se udala za slavnog boksera, prvaka naše Republike, koga sam poznavao još iz kluba *Sindelić*. Sestrica, vrlo sentimentalna, pozivala me je da češće dođem, iako brat nije tu. Oni su imali dve kuće. Kada joj zahvalih na njenom prijateljskom gostoprimstvu i napomenuh da je to krajnji moj dolazak, ona je grunula i briznula u plač rekavši: »Šta će raditi tvoja majka?!« »Isto što i vi«, odgovorih joj i odoh. Htedoše da me prihvate za neko vreme da stanujem i hranim se kod njih, ali se zahvalih i produžih. I sa ostalim prijateljima sam se oprostio na sličan način. Jedna usedelica me upita: »Koji si metodu izabrao, je li laka-sigurna?!« »Tu lakoće nema. Mislim da će biti sigurna s *Albanije*, odgovorih joj na stepenicama. »A u koje vreme?«, upita radoznalo ona. »Sutra po podne, ako želiš doći da posmatraš«, odgovorih ovoj usedelici koja je u sebi gajila neku mržnju prema svima i radovala se nečijoj nesreći. Mračna, mrzovoljna i začaurena u sebe, očajavala je što je promenom društvenog uređenja lišena kraljevskog dvora, gde je duže vreme službovala. To što je bila tamo najobičnija služavka nije joj smetalo da se sama oseća duhovno kraljica. »Hajde ti pa ću i ja za tobom odmah, jer šta vredi ovaj mizerni život«, reče ona tako izražavajući svoju podsticajnu mržnju bodrenja, hrabrenja. »Ako ćeš da dokazeš istinitost svojih reči, hajde zajednički da to učinimo«, rekoh. Duboko maskirana ljubaznošću ironije, ona se pravdala da nema smelosti, mada je to najveća hrabrost, koju opet neki osporavaju, ali je znala da je upravo ja imam pa će sačekati da vidi. Iz očiju joj se pročita baš ta želja. »Da sam u nekom većem usponu, verujem da me ne bi tako podsticala«, odgovorih joj i time je oštro ošinih da je pobjegla s vrata odakle je govorila ispraćajući me niz stepenice.

Sidoh niz strpenice te višespratnice i uputih se u stan kolege Vlačića da se s njim oprostim, pošto je on upravo tada dolazio s posla. Kada sam mu sve izložio i oprostivši se poljubio, on je, zapanjen od čuda, ne mogavši da poveruje, mislio da je to šala i pošao sa mnom do same »grobnice«, te zgrade za koju sam mu bio rekao da ću se s nje usmrtiti. Pred palatom *Albanija* rastadoh se s drugom i rekoh mu da primi svoj dug iz eventualnog socijalnog fonda. Iz hodnika uputih se uz stepenice ove trinaestospratnice, sve od mermera, prema njenom vrhuterasi, misleći da je moguće izaći gore kad ko hoće. »Alo, druže kuda ideš?«, viknu stražar iz svoje kabine, spazivši me kroz prozor. Ja sam produžio kao da ne čujem, jer sam mislio da on to samo formalnosti radi pita, a i nisam želeo da mu kažem. On je izašao iz kabine i prišao mi ponavljajući pitanje. »Želim da izadem na terasu, da malo posmatram Beograd s vrha«, odgovorih mu ja. »Gore ne možeš izaći ako nemaš specijalnu dozvolu od određenih, nadležnih ustanova«, reče.

Stajao sam s tašnom u kojoj je bilo oproštajno pismo, zapanjen od čuda da mi se ne može ispuniti ni ova najstrašnija želja. I to ti ljudi, dakle, me daju! Ah, razmišljavao sam tada i brisao hladan znoj s čela koji me obuze. Stražar je primetio to moje uzbuđenje, i znojenje, pa je radoznalo hteo da dozna zašto sam pošao: »Zašto vam se toliko prohtelo da odozgo posmatrate Beograd? Tu ima možda nešto drugo?!« »Ja sam umetnik, pa bih hteo da posmatram vidokrug kako bih izabrao neki motiv za rad«, rekoh mu da bih ga nekako odobrovoljio te da me propusti, jer sam znao da su kod njega ključevi od gornjih vrata. »Ni kao umetnik ne možete bez specijalne dozvole, nikako«, reče čuvar i zamoli me da ne pokušavam kako me bi došlo do uobičajenih neprijatnosti. »Uh, ne može čovek ni da pogine gde, kad i kako hoće«, rekoh mu grozeći se od stalnih, nepremostivih prepreka na putu u život i smrt. »E, pa zato se i ne dozvoljava«, reče on ispraćajući me do izlaza na ulicu. »Mislim da je ovako bolje, ti si ostao u životu, a ja u službi...« »Nije vredno što vi mislite, nego šta misle vrhovi od kojih zavisi naš život«, rekoh i odoh ulicom gde sretoh druga koji me je dopratio. On šeta ispred zgrade tužilaštva, pokraj kioska za prodaju štampe, i očigledno čeka ovaj udes. I kad me vide nasmeja se misleći da sam se predomislio: »Šta je, mnogo visoko, ne sviđa ti se?« »Mani taj cinizam«, rekoh i objasnih mu u čemu je tvrdi i nerazrešivi čvor. On je bio toliki skeptik da nije poverovao, pa je pošao da proverii kod stražara. »Šta misliš da sam toliki slabik u odlukama ili lud«, rekoh mu kad se uverio. »U svemu sam ti ostalom verovao, ali u ovom poduhvatu nisam i da ne proverih teško bih ti i sada poverovao da ti neko brani da sebe lišiš«, reče prostosrdačno.

Sada smo zajedno otišli na ručak u restoran, a odatle u stan da se odmorimo i o svemu još dugo razgovaramo, poslednji put. »Šta ćeš sada da učiniš?«, upita znatiželjno. »Sutra ću pokušati s mosta savskog«, rekoh mu. »Tamo s obe strane ima milicionara i tamo će te sprečiti. Šta ćeš s tašnom?«, upita me drug. »Pismo ću izvaditi a nju baciti na most s pismom, a zatim skočiti ilegalno«, odgovorih mu. »Tamo je zadržavanje zadržano, a oni stalno šetkaju po mostu, nećeš uspeti!«, reče mi on. »Pokušaću, to mi je lakše nego trovanje«, rekoh drugu koji je sada shvatio moj položaj ozbiljno. »Nemoj samo u mojem stanu, molim te«, reče. »To nikako. I ako idem u smrt, neću ti napraviti nikakve neprijatnosti«, odgovorih.

Sutradan sam otišao u Socijalno osiguranje da bih video šta je bilo s isplatom zastale hranarine, materijalnog obezbeđenja, kako bih se razdužio poveriocima. Tamo su mi rekli da neće biti za par meseci i da ne dolazim pošto će oni sami to poslati preko opštine u selo dok se vrata službenici s odmora-mora. Ljudi ne osećaju glad, pobu-

nih se, i patnje onih koji čekaju kao gladni ptici svoju majku da im bespomoćnim što ubaci u kljun, nego idu iz tih kancelarija da što ugodnije, na plažama, provedu svoj život u letnjem periodu! »Nas ne interesuje vaš život, mi gledamo svoj«, reče mi drsko jedna žena, referent na predmetima. »ro takvom ophođenju vama bi bilo daleko pristojnije da budete službenik u nekoj od kaznenih ustanova, a ne socijalnih«, odgovorih joj, a ona, postidena, učuta i uze cigaretu te zapali zureći kroz prozor na ulicu.

S tašnom u ruci stigoh sumoran na most, posmatrajući levo-desno da me ne primete milicionari sa šapcima na glavi, belim rukavicama i saobraćajnom palicom u rukama. Prate svaki pokret svakoga vozača i pešaka da ne baci pikavac od cigarete ili ma šta drugo. Išao sam stranom kuda idu pešaci i osmotrio nema li dole neki čamac koji će me hvatati ako me ovi gore ne uhvate. Negde na sredini mosta naišao sam na čist prostor i otkopčavši tašnu izvadih posmrtnu pesmu i pismo da biv ih ostavio na tašni u kojoj je inače bila svih ostala dokumentacija o mojoj smrti. Sve vreme osmatrao sam da me ne primete milicionari. Jedan je motrio iskusno, kriminalistički, čekajući krajnji momenat. Bacio sam pismo i pesmu na most s tašnom, a zatim skočio na ogradu mosta i prelazio ogromnu cev kojom se snabdeva vodom grad — a koja je je bila udaljena od ograde — da bih s nje skočio bez ozleđa, ili da se ne bih zakačio odelom i ostao da visim. Moja upadljiva pojava me je brzo otkrila i on je munjevitom brzinom pritrčao i uhvatio me za ramena. On je više slučajeva takvih imao, pa je bio spretno u tome i poznavao je tačno ko hoće to da učini po specifičnoj psihologiji rasejanosti u tim sudbonosnim trenucima. Skoro džinovskom snagom zgrabio me je preko cevi i ograde i prevukao natrag na most. Uzeo je tašnu s pismom, poveo me u stražaru i sav zadihan, u znoju od trčanja, nije mogao nijedne progovoriti. Saobraćaj je bio zastao. On im dade znak i oni produžiše. On uze flašu s vodom, proguta poviše gutljaja i gledajući me ispitivački upita: »Pa zar ti je baš život dodijao, toliko dosadio? Reci mi zašto si pokušao da sebe lišiš života. Nemam vremena da ovo sve čitam, jer ovo je i pesma, pa ću je teže razumeti, zato ispričaj mi usmeno sve.«

Ubrzo stigoše tu najmodernija milicijska kola s antenom za radio-vezu, a onda uslediše nova saslušavanja, kancelarije, Unutrašnji odsek, načelnici, sekretarice, kabineti, vrata opšivena kožom, veliki debeli tepisi, moja objašnjenja, rasprave, nadmudrivanja, žalbe-molbe. Na kraju: ništa! Jedan od islednika, ne znajući šta da mi kaže dalje, videvši da je situacija bezislazna, reče saosećajno: »Težinu vašeg slučaja i opravdanost pokušaja vašeg shvatamo i nismo u mogućnosti da ma šta učinimo. Proučavajući vaše spise-pisma uverili smo se da ste retka inteligencija, uz to i odličan pesnik, što otkriva ova poema, pa nam je veoma žao da ugasite ovako tragično. Pokušajte da se nekako snađete za život.«

Idući ulicom, zatim sedeći opet na klupi u parku, razmišljao sam kako sebe da usmrtime. Reših da odem do jednog svog poznanika apotekara radi detaljne informacije o nekom hemijskom otrovu i kolika je doza potrebna da ovoliku ljudsku mašinu ugasi. Još dok sam ležao u risanskoj bolnici zbog iskliznuća kičmenih pršljenova, znao sam čoveka koji je zbog nekog porodičnog potresa uzeo otrov »liminal« u količini od četrdeset tableta, i to ga nije moglo usmrtime, iako je od mene bio veoma slabiji i fizički i duhovno. Gledao sam, takođe, devojkicu koja je pokušala isto to s kaustičnom sodom i gušila se u peni i nesvesti više dana gutajući gumeno crevo kod lekara a ambulanti.

Postati lupež, prosjak, begunac, razbojnik, složinac; ili ubiti se?! Razdiran tim mislima,

stigao sam pred apoteku koja je bila zatvorena. Ne, ništa! Samo ovo poslednje! Uzvišeno u smrt! Potvrđih odluku, ali kako, gde, čime? U vodu ne daju, na suvom, u vazduhu isto. Kuda ću? Bio je dan kada se posećuju bolesnici u bolnici. Tamo je ležao jedan moj poznanik-mehaničar koji je imao revolver s dva metka, koji je spremio u slučaju naglog pogoršanja svoje bolesti. Pošao sam u bolnicu i tamo dobio obavještenje da je on usled nekog ekcema kožne bolesti u zaraznom odeljenju i da se ne može do njega. Na izlazu iz bolničkog kruga stigao sam u ulicu, profesora za uho, grlo i nos, koji me je ranije pregledao zbog sinusa. Poznavši me, javi mi se. Reših da ga upitam u razgovoru, budući da smo išli u istom pravcu ulicom, kolika je doza luminalskog otrova potrebna da prekine rad srca čoveka moje jačine. »Ako ste u pitanju vi, to vam neću reći i molim vas nemojte to činiti, jer od 99 slučajeva jedan uspe da završi, a ostali dolaze kod mene da im spasavam život. Vi ćete to isto doživeti ako pokušate, a inače bi mi bilo duboko žao da vi to učinite. Znate li ko to čini? Samo manijaci!«, reče profesor čisto saosećajno, savetnički. »No, ja, ipak«, rekoh, »kao što možete psihološki konstatovati iz same logike razgovora, nisam manijak, ali to ću učiniti jer sam višom silom zakona naganan, smožden«. »Ne znam vaš slučaj«, reče mi, »ali život nije tako težak da vas je na to nagnao.« »Za vas i mnoge druge nek«, otpočeh diskusiju, »ali za mene je očajan. I to ne zato što gledam svet mračno, kroz crne naočari! Naprotiv, ja sam poetski optimista, ali sam u bezizglednom, beznadežnom položaju. Najvećem maheru, virtuozu, pa i samom vama, bilo bi teško da se izdigne iznad moje trenutne situacije.« »Ako je tako«, reče profesor ozbiljno, »to je strašno, no ipak tražite drugi izlaz. Ne mogu da shvatim da vi, čovek tako lepog duha, tela, inteligencije, ne možete da se snađete u ovom velegradu gde živi toliko glupaka koji vam nisu dorasli ni po čemu!« »Ne mogu da činim sve ono što je nedostojno visokog čovekovog dostojanstva«, odgovorih. »Pronađite neku bogatu ženu, ali zdravu, koja će vas izdržavati, pa se oženite«, reče lekar. »Tih žena danas nema i obično je suprotna težnja žene. A i da postupim tako, to bi bila eksploatacija bračnog druga, što je opet nedostojno čoveka. Čak i kad bih to našao, mada nijedna ne bi pristala na te uslove, kod mene, usled deformacije kičmenog stuba, i ta sprava života sprečena je od lekara, a inače više me zanima nauka od toga«, rekoh.

Pri rastanku profesor mi pruži novine s oglasom za predavanje, književno veče koje će održati te večeri plejada naših poznatih književnika. »I ja bih vam se pridružio«, reče, »da nemam sednicu, jer sam i sam nešto škrabao kao mladić. Otidite svakako, ne bojte se ništa, ulaz je besplatan.« Prihvatio sam radosno poziv; bila je to nekakva zlatna slamka za koju sam se makar načas mogao da uhvatim. I rešio sam da baš odem na to predavanje, prvo takvog karaktera u svom životu. Videću, majzad, te ljude o kojima sam tolike godine sa zanosom čitao, s čijim radovima sam se stapao i bratimio, jer sam im po prirodnom duhu bio brat i kao oni sami, mada još neafirmisan po stupcima štampe, knjiga. Gajio sam najuzvišenije misli o tim ljudima, jer je svud unaokolo postojalo bezbroj smrdljivih i nepodnošljivih stvari. Tada sam o njima imao predstavu u glavi da su to neobični ljudi, nadljudi i po fizičkom izgledu... Oni streme za filozofskim istinama, humanošću i plemenitošću; oni su renomirani izvori poezije, priznati od zajednice i sada se šepure kao ćurani, fazani, po salama sa svojim predavanjima, reportažama, pesmama, a ne kao ja koji sam nabijen u krajnju pozadinu, u smrtni kutak!

Suton majskog večera spuštao se i ja ulazim u ogromnu salu Ekonomskog fakulteta,

tu grandioznu zgradu jednostavnog stila našeg doba. Sala, gde će se održati predavanje, gotovo puna. Sedim sasvim blizu mestu gde će se predavači skupiti, oko dugačke katedre na koju su već postavljani bokal i čaše na poslužavniku — kako bih što bolje čuo njihovu živu reč. Označeno vreme se približuje, to nam pokazuje časovnik na zidu. Osvrćem se sve češće prema ulaznim vratima na kojima će se pojaviti očekivani. Ulaze jedan za drugim, prefinjeno obučeni, uspravni. Sve ih prepoznajem s fotografija iz novina, kao da su iskopani iz moje čelične memorije. Među njima prvi se pojavi nekadašnji revolucionar iz oružane revolucije, koji će zbog kasnijih, posleratnih istupa čisto revolucionarno-socijalne prirode imati ogromnih neprijatnosti. Kolika razlika između fotografije i stvarnosti, kao predstave koju sam imao o tom književniku čija me je pojava odmah razočarala! Njegova priča o kuriru partizanu koji je imao žarku želju da postane pilot, što je kasnije i uspeo, i zaostalom bosanskom narodu koji se kad ugleda avion krije loncima i šerpama preko glave, bila je zanimljiva, ali je izložena obično, površnim tonom, kao da je to činio prosečni čovek. Ostali pesnici nešto dubljim tonom recitovaše svoje prazne pesmice. Urednik humorističkih listova je održao predavanje o teškoćama pri sastavljanju viceva, kao i ogromnim mukama karikaturista oko crtanja karikatura; razjašnjavao je kako obični ljudi misle da je to lako i da se to od šale radi, a ne znaju da jedan izgrize od muke sve svoje nokte, a drugi pojede svoju maramicu nagnut nad jednim jedinim potezom olovke.

Sve vreme predavanja masa je, tapšala i cerekala se čak i onome što nije zasluživalo takav odjek. Moja ozbiljnost i usamljenost u klupi bile su zapažene, naročito od nekoćine pesnika setnog lika. Za vreme svog izlaganja piljili su u mene nekako zainteresovano, radoznalo. Kao da im se činilo da sam im poznat. Po mojoj fizionomiji nazirali su u meni neku srodnost po duhu.

A da behu pronicljiviji videli bi, odista, kako se u meni već kuva i u konturama smišljaja poema (lična poema, uzorna poruka svim idiotima) koju ću čim izađem na ulicu, s velikim olakšanjem, i napisati!

dve pesme

berislav konti

CORSO

*Sanja tvoja slika
van cijelog svijeta i kiše
i zaključana je
gori svetlo obješenog cvijeta
i oka
koračaš prije mora po pijesku
a u pijesku moje oči*

TRAGOVI

*Ponekad želim da sam papir
i da se rastrgam
pa da potonem u mir
i ne mogu reći
što će mi to
kad ništa nemam
osim sebe u pjesmi*